

Titel: Diverse 1830-43

Citation: "Diverse 1830-43", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2011 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p284-kom-root.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Guds Siden** : se optegnelsen Papir 256:1, i SKS 27, 207,22.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 1

◀ **Muhamed** : se optegnelsen Papir 256:1, i SKS 27, 207,22, med kommentar.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 2

◀ **Pythagoras** : se optegnelsen Papir 256:1, i SKS 27, 207,22f., med kommentar.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 4

◀ **I Arme Stakler ... de arme Mænd** : frit citat fra 10. strofe i Adam Oehlenschlägers digt »Morgen-Vandring« i hans *Poetiske Skrifter* bd. 1-2, Kbh. 1805, ktl. 1597-1598; bd. 1, s. 364: »I arme Stakler! Den arme Mand! / De arme Mænd! / Som uden salige Glæder kan / Gaae Livet hen, / Som ey begriber hvad Gud har gjort, / Som ene veed, / At Munden er den nærmeste Port / Til Salighed.«

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 6

◀ **ogsaa ikke** : heller ikke.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 8

◀ **sympathetiske** : egl. 'samlidende', medlidende, medfølende, velvillige.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 11

◀ **det Hypochondre** : det at være sygeligt optaget af sit helbred og konstant ængstelig for at lide af den ene eller anden sygdom; det at være opfyldt af brydsomme (unyttige) spekulationer og bekymringer.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 12

◀ **Extremitæterne** : yderdelene: hænder og fødder, el. lemmerne: arme og ben.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 15

◀ **det Kommunale** : det, som angår det kommunale system; if. anordning af 1. jan. 1841 skulle København være »en fra den i Danmark sædvanlige Inddeling i Amter (...) aldeles undtagen Commune, der bestyres af dens Magistrat i Forbindelse med dens Borgerrepræsentanter.«

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 17

◀ **Repræsentation i Stænder-Forsamling** : forsamling af repræsentanter for de forskellige samfundsklasser kaldet provinsialstænder. I feb. 1831 beordrede kong Frederik VI udarbejdet forslag til love om rådgivende stænderforsamlinger, men først med de fire forordninger af 15. maj 1834 indførtes de fire rådgivende provinsialstænderforsamlinger, én for Øerne, én for Nørrejylland, én for Slesvig og én for Holsten. Forsamlingerne trådte sammen første gang i sidste del af 1835 og derpå hvert andet år for at diskutere kgl. lovudkast og formulere egne forslag, herunder forslag vedr. statsfinanserne, men de havde hverken myndighed til at udskrive skatter el. udpege ansvarlige ministre. Provisialstænderne udsendte løbende publikationer om deres arbejde og forhandlinger, oftest omtalt som stændertidender, jf. fx *Tidende for Forhandlingerne ved Provisialstænderne for Siellands, Fyns og Lolland-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne*.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 17

◀ **redintegratio in statum pristinum** : lat., tilbageførelse til den oprindelige tilstand, så der sker en fuldstændig genoprettelse.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 20

◀ **actuelle Synder** : virkelige synder el. gerningssynder.

I trykt udgave: Bind 27 side 281 linje 21

◀ **sit 1) Umiddelbare ∴ Troen (...) 2) Middelbare (...) 3) Identitæt** : Bag disse begreber ligger G.W.F. Hegels metodologiske opfattelse af, hvordan det 'umiddelbare' og det 'middelbare' forholder sig til hinanden, og hvordan de forbindes til 'identitet', se fx § 12 og § 67 samt § 113-114 i *Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse*, udg. af L. v. Henning, bd. 1-3, Berlin 1840-45 [1817], ktl. 561-563; bd. 1 *Die Logik*, i *Georg Wilhelm Friedrich Hegel's Werke. Vollständige Ausgabe* bd. 1-18, Berlin 1832-45; bd. 6, s. 18-21 og s. 135f. samt s. 228f. (*Jub.* bd. 8, s. 56-59 og s. 173f. samt s. 266f.). Sml. desuden J.L. Heibergs

anmeldelse af W.H. Rothe *Læren om Treenighed og Forsoning. Et speculativt Forsøg*, Kbh. 1836, i *Perseus, Journal for den speculative Idee*, udg. af J.L. Heiberg, nr. 1, juni 1837, ktl. 569, s. 35, hvor Heiberg – med reference til H.L. Martensens anmeldelse af hans »Indledningsforedrag til det i November 1834 begyndte logiske Coursus paa den kongelige militaire Høiskole, Kbh. 1835, i *Maanedsskrift for Litteratur*, udg. af »et Selskab«, bd. 16, Kbh. 1836, s. 515-528 – skriver, at man hos Martensen finder »den umiddelbare Erkjendelse bestemt som Ideen selv i sin Umiddelbarhed, altsaa ligesaa objectivt som subjectivt, nemlig som Troen.« Og videre s. 35f.: »Som bekjendt, bevæger det hegelske System sig gennem lutter Trilogier. I enhver saadan er det første Led Umiddelbarheden (...), det andet Mediationen eller Udviklingen af det første, og endelig det tredje den ved Mediationen frembragte nye og syntetiske Eenhed, der ikke længere er umiddelbar.«

I trykt udgave: Bind 27 side 282 linje 1

◀ **et Moment** : et led.

I trykt udgave: Bind 27 side 282 linje 10

◀ **I gamle Dage skrev man ... uden Adskillelse** : hentyder til håndskrifter fra den gr. oldtid og til gr. bibelhåndskrifter frem til o. det 4. årh. e.Kr., der var skrevet i en kursivskrift med store, adskilte bogstaver (majuskler), uden adskillelse mellem ordene, uden tegnsætning og uden accenter.

I trykt udgave: Bind 27 side 282 linje 21

◀ **Dette Folk ... ikke at døbe deres Børn ganske ... omfavne Pigerne** : En kilde er ikke identificeret.

I trykt udgave: Bind 27 side 282 linje 30

◀ **Stilleben** : egl. betegnelse for et maleri med opstilling af livløse genstande og døde dyr; her i betydningen stille, stillestående, vegeerende liv.

I trykt udgave: Bind 27 side 283 linje 10

◀ **en ond Samvittigheds Pagt med Djævelen** : spiller formentlig modsætningvis på følgende udtryk brugt om dåben i 1 Pet 3,21: »en god Samvittigheds Pagt med Gud ved Jesu Christi Opstandelse« (NT-1819); udtrykket indgår i præstens indledende dåbstiltale i dåbsritualet, se *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381 (forkortet *Forordnet Alter-Bog*), s. 243.

I trykt udgave: Bind 27 side 283 linje 14

◀ **Døden (...) lært ligesom de romerske Soldater, at der er værre Ting til** : hentyder muligvis til en passage om de rom. soldaters forhold til døden i Marcus Porcius Cato d. Ældres (234-149 f. Kr.) fragmentarisk overleverede historieværk *Origines* (lat., Roms oprindelse). Passagen kendes gennem Ciceros to dialoger *Tusculanae Disputationes* (lat., Samtaler på Tusculum), 1. bog, 42, 101, og *Cato Maior de senectute* (lat., Cato den Ældre om alderdom), 20, 75, jf. *M. Tullii Ciceronis opera omnia*, udg. af J.A. Ernesti, bd. 1, 2. udg., Halle 1757 [1756], bd. 2,1-2,2 samt bd. 3-4, 1. udg., Halle 1756, og *Indices rerum et verborum*, 2. udg., Halle 1757 [1756], i alt 6 bd., ktl. 1224-1229; bd. 4, s. 310f. og s. 956f. I *De senectute* forklares de rom. soldaters dødsforagt med ungdommelig livsappetit og en sund mangel på refleksion over døden; når mennesket ældes og indtræder i nye perioder af livet, er det udtryk for en vedvarende opståen af nye interesser og målsætninger frem til alderdommen, hvor interesserne svækkes, symptomet på livsmæthed. I *Tusculanae Disputationes* tjener passagen om de rom. soldater som billede på det fornuftige forhold til døden, der med udgangspunkt i sokratiske tradition kendetegner den rom. stoicisme; da døden både er en naturgiven ting for alle mennesker uden undtagelse og et evigt fænomen, kan den ikke være et onde.

I trykt udgave: Bind 27 side 283 linje 18

◀ **i Schacspears Somernats-Drøm ... (i Tiecks Overs. p. 213) ... Lieb im Müßiggang ... toll vergafft** : citat fra replik af elverkongen Oberon i 2. akt, 1. scene, i den eng. dramatiker og lyriker William Shakespeares (1564-1616) komedie *Ein Sommernachtstraum* (eng. 1600), i *Shakspeare's dramatische Werke*, übers. von A.W. v. Schlegel, ergänzt und erläutert von L. Tieck, bd. 1-9, Berlin 1825-33 (jf. ktl. 1883-1888, 2. udg. i 12 bd., Berlin 1839-40); bd. 3, 1830, s. 213. SK udelader komma efter 'Saft' og efter 'Wimbern' og skriver 'geträufelt' for 'geträufelt'. – **i Tiecks Overs.:** Den ty. oversættelse af *Ein Sommernachtstraum* skyldes A.W. v. Schlegel, se følgende oplysning i Tiecks »Vorrede zum dritten Theil«, s. Vf. (bagest i bd. 3): »Der Richard III., so wie der Sommernachts-Traum sind von Schlegel, und waren schon in den vorigen Ausgaben. Im letzteren Stück hat Schlegel noch vieles in den komischen Scenen von Wielands früherer Arbeit benutzt.« – **Tiecks:** Ludwig Tieck (1773-1853), ty. forf., oversætter og udgiver.

I trykt udgave: Bind 27 side 283 linje 21

◀ **Billedhuggeren Pheidias ... en Nemesis, som blev opstillet i Rhamnus** : gengivelse af beretningen i 36. bog, afsnit 16f., i den rom. embedsmand og forf. Gajus Plinius den ældres (23-79) *Naturalis historiae* (lat., Naturhistorie), hvor følgende fortælles: »Eiusdem [Pheidias'] discipulus fuit Agoracritus Parius, et aetate gratus. Itaque e suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. Certavere autem inter se ambo discipuli Venere faciende, vicitque Alcámenes non opere, sed civitatis suffragiis, contra peregrinum suo faventis. Quare Agoracritus ea lege signum suum vendidisse traditur, ne Athenis esset, et appellasse Nemesin. Id positum est Rhamnunte pago Atticae, quod M. Varro omnibus signis praetulit. Est et in Matris Magnae delubro in eadem civitate Agoracriti opus.« *C. Plinii secundi naturalis historiae libri XXXVII* [C. Plinius den ældres Naturhistorie i 37 bøger], udg. af J. Sillig, bd. 1-5, Leipzig 1831-36; bd. 5, s. 193 (»So viel ist gewiß, daß er einen berühmten Athenienser, den *Alkámenes*, darin [Bildhauerey in Marmor] unterrichtet hat (19), von dem zu Athen in heiligen Gebäuden viele Stücke vorhanden sind, und außerhalb der Stadtmauern eine vortrefliche Venus die *Aphrodite en Kepois* (20) genannt, an welche Phidias selbst die letzte Hand gelegt haben soll. Von diesem war auch *Agorakritus*, der Parier ein Schüler, der als Jüngling, sein Liebling war, und man sagt, daß er vielen seiner eignen Werke dessen Namen untergesezt habe. Beyde Schüler wetteiferten mit einander, in der Verfertigung einer Venus. *Alkámenes* siegte, nicht aber durch sein Werk selbst, sondern durch die Stimmen der Bürger, die ihren Mitbürger mehr als einen Fremden begünstigten. *Agorakritus* soll daher seine Statue nur unter der Bedingung verkauft haben, daß sie nicht zu Athen bleibe, und ihr den Namen *Nemesis* gegeben (21) haben. Sie wurde zu Rhamnus, einem attischen Flecken aufgestellt, und M. Varro giebt ihr vor allen andern den Vorzug. Auch ist in eben diesem Flecken im Delubrum der *Großen Mutter* (22) ein Stück vom *Agorakritus* vorhanden.« Cajus Plinius Secundus *Naturgeschichte*, overs. af G. Große, bd. 1-12, Frankfurt am Main 1781-88 (bd. 1-12 i anden del af *Sammlung der neuesten Uebersetzungen der römischen Prosaiker*, udg. af J.A.B. Bergsträßer og J.P. Ostertag); bd. 11, 1787, s. 174f. I note 20 oplyser Große: »Das ist die Venus Aphrodite *in den Gärten*.« I note 21: »Sie war eine Venus, sollte aber *Nemesis* oder *Rachgöttin* heißen.« Og i note 22: »*matris magnæ*, ich verstehe die Göttermutter, die Cybele. Man könnte sagen *Allmutter*.« – **Pheidias**: el. Fidias (det 5. årh. f.Kr.), gr. billedhugger og maler; en af antikkens betydeligste kunstnere. – **Alkámenes**: (slutningen af det 5. årh. f.Kr.), gr. billedhugger; stammede fra den gr. ø Lemnos (nuv. Limnos) i Det Ægæiske Hav og kom til Athen, hvor han blev elev af Fidias. Hans navn knyttet til statuen af 'Afrodite i haverne' i Athen, der ikke er bevaret. – **Agorakritos**: (slutningen af det 5. årh. f.Kr.), gr. billedhugger; stammede fra den gr. ø Paros i Det Ægæiske Hav og kom til Athen, hvor han blev elev af Fidias. Af hans statue af 'Nemesis' uden for den gr. antikke by Rhamnous i Attika er kun bevaret hovedet (British Museum).

I trykt udgave: Bind 27 side 283 linje 26

◀ **Prosceniet** : forscenen, den del af scenen, der ligger foran tæppet.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 2

◀ i dine Ø.: øjne.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 16

◀ **Ov.** : overraskelse.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 17

◀ **phantastisk** : som hørende hjemme i fantasiens verden.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 24

◀ **hypochondriske** : 281,12.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 25

◀ **gestalte sig** : forme sig, udvikle sig.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 26

◀ **allehaande** : alle slags, alskens.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 26

◀ **besnærede** : fangne, hildede.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 28

◀ **gjorde en Streg i Regningen** : udgjorde en uheldig omstændighed, kom uventet på tværs.

I trykt udgave: Bind 27 side 284 linje 32

◀ **Præmonenda** : lat., kort fortale.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 2

◀ **Examinatio** : lat., undersøgelse.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 3

◀ **Hvorledes fremgaaer ... en ny Qualitæt?** : sml. optegnelserne Papir 283:1 og 283:2, i SKS 27, 275-277, med kommentarer.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 4

◀ **hvorvidt er Væren en Categorie. - en Qualitæt** : sml. optegnelsen Not13:41, fra 1842-43, i SKS 19, 406, med kommentarer.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 5

◀ **Contemplatio** : lat., betragtning.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 7

◀ **de omnibus d.** : de omnibus dubitandum est, lat., man bør tvivle om alt, en sætning, der stammer fra den fr. filosof, matematiker og naturforsker René Descartes (1596-1650). I hans systematiske hovedværk *Principia philosophiae* (lat., Filosofiens principper) fra 1644 indgår sætningen i overskriften for 1. del, § 1: »Veritatem inquirenti, semel in vita de omnibus, quantum fieri potest, esse dubitandum« (»Den, som søger sandheden, bør én gang i sit liv tvivle om så vidt muligt alting«), *Renati Des-Cartes opera philosophica* [lat., René Descartes' filosofiske værker] bd. 1-4, 6. Elzevier-udg., Amsterdam 1677-78 (bd. 1, 1678, bd. 2-4, 1677), ktl. 473; bd. 2, s. 1. Sætningen udtrykker Descartes' forsøg på gennem metodisk tvivl om alle udsagn at nå ned til et fast fundament for en videnskabelig erkendelse og er således udgangspunktet for hans filosofiske system. Sætningen, der citeres i G.W.F. Hegels forelæsninger over filosofiens historie, og som blev kritiseret af SK allerede i den ufuldendte fortælling *Johannes Climacus eller De omnibus dubitandum est* fra 1842-43 (i SKS 15), blev ofte anført og diskuteret i den da. hegelianisme, ikke mindst af H.L. Martensen og J.L. Heiberg.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 8

◀ **P. Møller** : Poul Martin Møller (1794-1838), da. forf. og filosof; fra 1822 adjunkt i latin og græsk ved Metropolitanskolen i København, fra 1826 lektor og fra 1828 prof. i filosofi ved universitetet i Kristiania (Oslo), fra 1831 til sin død prof. i filosofi ved Københavns Universitet, hvor han var en af SKs lærere.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 8

◀ **Exædificatio** : lat., opbyggelse.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 9

◀ **om det Opbyggelige i altid at takke Gud** : sml. den anden tale »Al god og al fuldkommen Gave er ovenfra« i *To opbyggelige Taler* 1843, i SKS 5, 39-56, hvor SK med henvisning til Jak 1,17 siger til 'sin tilhører', s. 51: »Du fortolkede det apostoliske Ord, idet Dit Hjerte udvidede sig, Du fordrede ikke at lære Meget af Livet, Du vilde kun lære Eet: altid at takke Gud, og derved lære at forstaae eet: at alle Ting tjene dem til Gode, som elske Gud [Rom 28,31].« Over epistelteksten fra Jak 1,17-22 har SK i sit håndeksemplar af *Forordnet Alter-Bog* (283,14), s. 87, skrevet: »1 Tim 4,4. / al Gave er god, naar den modtages med Taknemlighed. / altid at takke Gud (ikke at bede, thi deri er ingen Hvile men at takke).« De to fremhævede Ord har SK understreget.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 10

◀ **om Troens Forventning** : sml. temaet »Troens Forventning« for den første af *To opbyggelige Taler* 1843, i SKS 5, 15-37; talen har Gal 3,23-29 som sit bibelske tekstgrundlag.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 11

◀ **om det Gavnlige i at gjøre Kildestudier** : sml. »Om Betydningen af Kilde-Studium« i Papir 278, i SKS 27, 270,5.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 11

◀ **Miscellanea** : lat., blandinger, af blandet indhold.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 13

◀ **Prof: Martensen** : Hans Lassen Martensen (1808-84), da. teolog; 1832 cand.theol., efter en udenlandsrejse i 1834-36 privatdocent, 1837 lic.theol., fra samme år lektor og fra 1840 ekstraordinær prof. i teologi ved Københavns Universitet. I sommersemestret 1834 modtog SK af H.L. Martensen manuduktion i Fr. Schleiermachers *Der christliche Glaube nach den Grundsätzen der evangelischen Kirche im Zusammenhange dargestellt*, 2. omarbejdede udg., Berlin 1830-31 [1821-22] (jf. ktl. 258, en 3. udg. fra 1835), se Papir 9-14, i SKS 27, 40-52, og tekstredigeringen til »Kirkehistorie, bibelsk eksegesis, excerpter fra Schleiermachers dogmatik og fra Baaders spekulative dogmatik m.m.«, s. 69.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 14

◀ **Prof. Heiberg** : Johan Ludvig Heiberg (1791-1860), da. forf., kritiker, filosof og tidsskriftredaktør; 1822-25 lektor i dansk ved universitetet i Kiel, 1828-39 ansat som teaterdigter og fast oversætter ved Det kgl. Teater, fra 1829 titulær prof., fungerede 1830-36 som docent i logik, æstetik og da. litteratur ved Den kgl. militære Højskole, fra 1839 censor ved Det kgl. Teater.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 14

◀ **den aristoteliske Dydslære** : sml. optegnelserne Not13:10-21, fra 1842-43, i SKS 19, 387-389, der indeholder SKs excerpter om dydslæren i Aristoteles' *Den nikomachæiske Etik*.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 15

◀ **hvad er Poesie** : sml. optegnelserne Not12:4-18, fra 1842, i SKS 19, 375-379, der bl.a. indeholder SKs excerpter fra Aristoteles' *Poetik*, men også SKs »Ideen til mine Forelæsninger«, hvor første punkt er »om Begrebet Poesie«, s. 379. Sml. også J.L. Heibergs (284,14) *Indlednings-foredrag til det i November 1834 begyndte logiske Cursus paa den kongelige militaire Højskole*, Kbh. 1835, s. 16-21, hvor det hedder s. 16f.: »Den eneste Kunst, som, naar den vender sig mod sin ideale Side, formaaer at ophæve denne Forskjel [mellem stof og form], og derved stiller sig paa Uendelighedens Standpunkt, er Digtekunsten; men saaledes bør den ikke længere kaldes *Digtekunst*, men *Poesie*. Poesien er nemlig ikke en Kunst, ligesaa lidt som Philosophien er en Videnskab; den hører til en ganske anden, Kunsterne overordnet og deres endelige Forskjelligheder omfattende Sphære. Dette ligger ligefrem deri, at Poesien udspringer af Digtekunsten, men dennes reale Stof er Sproget, altsaa Tankens eiendommelige Udtryk. Medens derfor Kunsterne ligefrem søge Tanken, og stræbe at udtrykke den i det modstræbende, ingen absolut Fuldkommenhed tilstedende, reale Stof, saa besidder Poesien den allerede i Sproget. Kunsterne behøve derfor et Ideal, og deres Endelighed viser sig i, at de aldrig kunne [kan] naae det, men i Poesien er Kunstens Ideal realiseret; hvad Kunsterne evig maae stræbe efter, det besidder Poesien allerede fra Fødslen af.«

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 15

◀ **Weisse noget Lignende strax i første Deel** : henviser formentlig til følgende passage i § 9 i C.H. Weiße *System der Aesthetik als Wissenschaft von der Idee der Schönheit* bd. 1-2, Leipzig 1830, ktl. 1379-1380; bd. 1, s. 56f.: »Zum Begriffe der *aufgehobenen* Wahrheit reicht nicht hin, daß die Schönheit, wie auch in dem Hegel'schen Systeme geschieht, als eine *verhüllte* Wahrheit gefaßt werde. Dann nämlich bliebe, was in ihr Wahrheit ist, die speculativen Gedanken und Begriffe, die dem Schönen eingebildet und in ihm niedergelegt sein sollen, das allein wahrhaft Seiende in ihr, und die Bilder und Vorstellungen, in die sie gehüllt ist, wären ein äußerliches Nebenwerk, von welchem jene, das absolut Geistige der Schönheit ausmachenden Begriffe befreit, weit reiner und vollkommener, als mit ihnen, sie selbst wären. Wer daher die Schönheit, statt für eine aufgehobene, für eine *verhüllte* Wahrheit hält, muß nothwendig in dem Wahne stehen, daß es für jedes einzelne Schöne einen *adäquaten Begriff* gebe, in welchem das Wesen oder der innerste Kern der Schönheit vollständiger, als in dem Schönen selbst enthalten sei. Dieser derWahn hat außer vielen andern Mißverständnissen auch das einer *Kunstphilosophie* und *Kunstkritik* hervorgerufen, welche in 'Gedankenkunstwerken' das Beste und wahrhaft Geistige, gleichsam die Quintessenz jedes wirklichen Kunstwerkes, wiedergebe, und solchergestalt diese letzteren, wie alle Schönheit, entbehrlich mache, indem sie sie in dem höhern und edlern Elemente des *reinen Gedankens* wiederschaffe. So wenigstens würde folgerichtig ausgedrückt die Ansicht lauten, die jenen Versuchen, die Schönheit, ohne ihren geistigen Inhalt zu schmälern, in Wahrheit umzusetzen, zum Grunde liegt; wenn gleich die Meisten, die zu ihr sich bekennen, von der Macht der Wahrheit selbst gezwungen, Bedenken tragen, so unumwunden und schroff sie auszusprechen.« - **Weisse**: Christian Hermann Weiße (1801-66), ty. filosof og religionsfilosof; fra 1828-37 ekstraordinær og fra 1845 ordinær prof. i filosofi ved universitetet i Leipzig.

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 18

◀ **Frelser Kirke** : Vor Frelser Kirke på Christianshavn (se kort 2, C4).

I trykt udgave: Bind 27 side 285 linje 26